

Про робочу нараду представників редакцій наукових журналів НАН України

27 січня 2010 року у конференц-залі НВП "Видавництво "Наукова думка" НАН України за ініціативи Науково-видавничої ради НАН України відбулась робоча нарада представників редакцій і редакційних колегій наукових журналів НАН України за участі директора Видавничого дому "Академперіодика" НАН України О.Г. Вакаренко та директора передплатного агентства "Укрінформнаука" Т.М. Яцків. Проводила нараду учений секретар Науково-видавничої ради НАН України А.І. Радченко.

До порядку денного наради було включено актуальні для діяльності наукових журналів питання, вибрані групою науково-методичного забезпечення видавничої діяльності НАН України для обговорення за результатами роботи з видавничими підрозділами наукових установ НАН України:

1. Стан питання про надання статусу наукових працівникам редакцій наукових журналів.
2. Доставляння контрольних примірників журналів та їх списання, забезпечення фонду міжнародного книгообміну Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (НБУВ), виконання спільного наказу ВАК і НАН України щодо створення на базі НБУВ електронного депозитарію наукової періодики та створення умов відкритого доступу до неї.
3. Діяльність передплатної агенції "Укрінформнаука".
4. Перспективи продажу електронних версій періодичних видань.

Щодо стану питання про надання статусу наукових працівникам редакцій наукових журналів.

Національною академією наук України було ініційовано включення до указу Президента України "Про додаткові заходи щодо розвитку наукової і науково-технічної діяльності Національної академії наук України" від 11.09.08 № 827 пункт про опрацювання Кабінетом Міністрів України питання про "віднесення окремих категорій працівників науково-редакційних видавництв і редакцій наукових періодичних видань, працівників, які здійснюють науково-інформаційну діяльність та бібліотечних працівників наукових установ до посад наукових працівників".

На виконання доручень Кабінету Міністрів та Секретаріату Президента України це питання було опрацьовано Міністерством економіки, Міністерством фінансів, Міністерством юстиції, Пенсійним фондом, Міністерством праці і

соціальної політики, Держкомтелерадіо та Міністерством освіти і науки України. Останнє виконувало зведення пропозицій і зауважень.

Попри те, що Мінпраці, МОН, Держкомтелерадіо підтримали ініціативу НАН України, **загальна відповідь виявилась негативною**, рекомендовано відкласти розгляд цього питання до часів стабілізації економіки країни (лист МОН до Кабміну та НАН України від 14.01.10 № 1/10-20).

Щодо доставляння контрольних примірників журналів та їх списання.

Доставляння обов'язкових примірників видавничої продукції в Україні регламентується статтею 24 Закону України "Про видавничу справу" та постановою Кабінету Міністрів України від 10.05.02 № 608 "Про порядок доставляння обов'язкових примірників документів", якою затверджено перелік одержувачів обов'язкового безоплатного примірника видань в Україні. Інформація щодо цієї постанови Кабінету Міністрів України доведена до всіх наукових установ НАН України розпорядженням Президії НАН України від 10.06.02 № 372 "Про виконання постанови Кабінету Міністрів України від 10.05.2002 № 608".

Серед одержувачів контрольних примірників всіх видів видавничої продукції, що вийшла в Україні, вказані і дві установи НАН України: Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського (по два примірники кожного видання) та Львівська національна наукова бібліотека України імені Василя Стефаника (по одному примірнику).

Ці контрольні примірники доставляє видавець безоплатно відповідно до виходу періодичних видань.

Списання цих примірників (як і інших, що розповсюджені установою), відбувається відповідно до рішення вченої ради установи із затвердженням переліку установ та осіб, яким передано видання. Рішення вченої ради є підставою для складання акту-списання друкованої продукції.

Роз'яснення з цього питання, надане Державним казначейством України на звернення НАН України можна подивитись тут.

Щодо забезпечення фонду міжнародного книгообміну НБУВ.

Президією НАН України 11.11.09 затверджено постанову "Про забезпечення Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського науковими виданнями для міжнародного книгообміну" за № 306. У якій, зокрема, зазначено, що для задоволення потреб міжнародного книгообміну

науково-дослідні установи НАН України можуть передавати до НБУВ видання, надруковані за кошти цих установ, на підставі відповідних угод, у яких передбачати кількість примірників та умови передавання.

Тобто умови передання і кількість примірників, що передаються, визначає науково-дослідна установа. При цьому, за умовами функціонування системи міжнародного книгообміну, кожна науково-дослідна установа одержує зарубіжну наукову друковану продукцію. Зараз можливе одержання такої продукції у вигляді електронних баз наукової інформації.

Типову угоду про умови передання видань для міжнародного книгообміну зараз готує НБУВ.

Щодо спільного наказу ВАК і НАН України про створення на базі НБУВ електронного депозитарію наукової періодики та надання відкритого доступу до неї.

Зараз триває, відповідно до цього наказу, переформування переліку наукових фахових видань України, у яких можуть бути опубліковані результати дисертаційних досліджень і подання редакціями цих видань відповідних документів до ВАК України.

Серед цих документів – копія "Свідоцтва про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації". Раніше до зазначеного переліку ВАК входили і щорічники та збірники наукових праць, що не були зареєстровані у якості періодичних видань. Наукові установи готували їх до друку та публікували як книжкові видання. Відповідно, вимога ВАК щодо надання копії "Свідоцтва..." спричинила низку нових реєстрацій періодичних видань, переформатування щорічників і зміни статусу книжкових серій. Так, близько десяти галузевих книжкових серій НАН України вже одержали "Свідоцтво...", щоб не втратити статус "ваківських".

Ще один документ, подання якого вимагає ВАК України, – довідка з НБУВ про передання електронної копії одного з останніх чисел періодичного видання. Чи потрібно у подальшому надавати такі довідки до ВАК і як проходитиме моніторинг наявності "ваківських" видань у електронному просторі з наказу неясно і, наразі, невідомо.

Вимога щодо обов'язкового представлення свіжих номерів періодичних видань у відкритому доступі суперечить чинному законодавству (зокрема, Закону України "Про авторське право та суміжні права"), порушує права передплатників та вимоги багатьох світових наукометричних баз (так, Scopus, – власність компанії Elsevier, однієї з найбільших видавців наукової літератури у

світі, – найбільша і одна з найавторитетніших баз наукових статей у мережі Інтернет, яка індексує близько 16 тисяч наукових журналів технічного, медичного, соціогуманітарного профілів від 4 тисяч видавців, не розглядає питання щодо включення видань, які викладають у відкритому доступі свіжі номери). Тому **Науково-видавнича рада НАН України спільно з Центром інтелектуальної власності та передачі технологій НАН України розробила та погодила із НБУВ типову угоду щодо передання електронної версії свіжого номеру періодичного видання на зберігання до НБУВ з подальшим викладенням його у відкритому доступі. Відтермінування "відкриття" номерів видання – від 0 до 24 місяців – визначає його редакційна колегія і вказує це у зазначеній угоді.**

Окрім того, НВР НАН України запропонувала НБУВ, замість одержання та зберігання у себе електронних копій всієї наукової періодики України, надати посилання на сайти наукових періодичних видань за погодженням з редакційними колегіями. Але НБУВ не вважає цю пропозицію прийнятною.

Діяльність передплатної агенції "Укрінформнаука".

Утворена при Міжнародній асоціації академій наук у 2006 році Рада з книговидання (РКВ), очолювана генеральним директором НПО "Видавництво "Наука" РАН, член-кореспондентом РАН В.І. Васильєвим, має на меті опрацювання широкого кола питань, спільних для пострадянських академій наук у різних країнах. Серед них – відновлення на новому технологічному рівні наукових комунікативних зв'язків, пожвавлення наукового дискурсу між ученими академій наук, що входять до МААН, впровадження широкої політики інформатизації МААН.

Детальніша інформація про МААН та РКВ при МААН розміщена [тут](#).

Одним з питань, над яким працюють члени РКВ спільно і кожний у своїй академії наук – відновлення механізму передплати, доставляння наукової періодики між провідними науковими установами і бібліотеками країн академій наук – членів МААН.

Перший шлях до вирішення проблеми скорочення обсягу міжнародної передплати запропонувала РАН, утворивши агенцію "Інформнаука", яку очолює член РКВ при МААН Л.Б. Алфімов. За його ініціативою був укладений зведений інформаційний каталог наукової періодики академій наук – членів МААН.

Зважаючи на досвід "Інформнауки" була утворена передплатна агенція "Укрінформнаука". Як організації-партнери ці дві агенції сформували на основі

першого інформаційного каталогу видань МААН два передплатні каталоги – для розповсюдження наукової періодики на територіях України та Росії. Між науково-видавничими радами РАН та НАН України досягнуто домовленості щодо пільгових цін для каталогів "Укрінформнауки". Найближчим часом до цих каталогів мають бути долучені наукові періодичні видання Національної академії наук Білорусі та Національної академії наук Республіки Казахстан.

Включення до Каталогу періодичних видань на II півріччя 2010 року для видань НАН України є безоплатним. І надалі "Укрінформнаука" планує зберегти пільги на включення до каталогу для наукових періодичних видань.

"Інформнаука" бере на себе організацію участі експозиції наукових періодичних видань академій наук – членів МААН у міжнародних книжкових виставках під єдиним фризом "Рада з книговидання при МААН". Участь видань НАН України забезпечили "Укрінформнаука" спільно з Видавничим домом "Академперіодика" НАН України. Завдяки цьому наші видання було представлено протягом 2009 року на двох виставках – навесні у Мінську та восени у Ташкенті. Контрольні примірники для представлення на виставках було надано Науково-видавничою радою НАН України.

Окрім того, "Інформнаука" може представляти періодичні видання НАН України у Федеральній службі з нагляду у сфері зв'язку, інформаційних технологій і масових комунікацій Російської Федерації з питань одержання дозволів на розповсюдження на території РФ за відкритими передплатними каталогами.

Діяльність РКВ при МААН, зокрема з питань розповсюдження наукової періодики, була схвалена на засіданні Ради МААН у Кишиневі у вересні 2009 року.

Надалі "Укрінформнаука" планує зберегти безоплатне включення до свого каталогу для періодичних видань НАН України та організувати "паketне" подання документів до Федеральної служби з нагляду у сфері зв'язку, інформаційних технологій і масових комунікацій РФ через "Інформнауку".

Видання, зацікавлені у одержанні дозволів на розповсюдження на території РФ, мають звернутись до "Укрінформнауки" у квітні–травні цього року. Подання документів заплановано на червень 2010 року.

Науково-видавнича рада НАН України та Рада з книговидання при МААН планують надати підтримку для одержання цих дозволів, але просять усі періодичні видання дотримуватись домовленостей щодо пільгових цін на передплату по каталогах "Укрінформнауки".

У першу чергу, необхідно, щоб "Укрінформнаука" мала змогу передплачувати (купувати) видання безпосередньо у видавців, а не передплачувати, наприклад, через ДП "Преса", збільшуючи таким чином націнку на видання.

Наукові періодичні видання, для яких видавцем або типографією є Видавничий дім "Академперіодика" НАН України, що здійснює їх підготовку і видання на умовах державного замовлення або на інших умовах за кошти наукових установ, можуть передбачати необхідні умови додаткового тиражування в щорічних угодах між науковою установою і ВД "Академперіодика" НАН України. Наприклад, до цього договору може бути додано пункт, яким наукова установа надаватиме дозвіл на додрук необхідної для передплати через "Укрінформнауку" кількості примірників (відповідно до заявки). Періодичне видання одержуватиме (на рахунок наукової установи) кошти за використання для додруку оригіналу-макету видання відповідно до угоди.

При цьому наукові періодичні видання, оригінали-макети яких виготовлює ВД "Академперіодика" НАН України, частково вже дали дозволи на безоплатний додрук накладу для розповсюдження – "Доповіді НАН України", "Вісник НАН України", "Наука та інновації", "Кінематика і фізика небесних тіл", "Космічна наука і технологія".

Питання введення у договори нових пунктів, за наявності позитивного рішення редакційної колегії наукового періодичного видання, можна погодити безпосередньо у ВД "Академперіодика" НАН України.

Перспективи продажу електронних версій періодичних видань.

До Науково-видавничої ради та ВД "Академперіодика" НАН України з пропозицією про співпрацю звернулось видавництво "Центр навчальної літератури", яке у 2010 році започатковує новий проект – "Online-періодика". Мова йде про надання доступу до електронних версій періодичних видань через мережу Internet на платній основі.

"Центр навчальної літератури" має досвід співпраці з бібліотеками на різних рівнях, за останні 9 років Центром видано понад 1500 навчальних видань для вищих закладів освіти, щомісяця – у середньому по 10 нових книг. За цей час з Центром розпочали співпрацю більшість навчальних закладів та публічних бібліотек по всій Україні. Кілька років успішно функціонує інтернет-книгарня www.cul.com.ua, де можна придбати книги за видавничими цінами без торговельних націнок. У 2009 році було започатковано Online – бібліотеку

підручників та навчальних посібників для студентів та викладачів ВНЗ України – www.culonline.com.ua.

Новий проект полягає у створенні механізму передплати електронних версій наукових періодичних видань. Центр, за умови одержання заявки на передплату видання, по мірі виходу його номерів інсталює у передплатника цю електронну версію. Кошти за передплату надходять на рахунок видавця.

Ми пропонуємо варіант колективної співпраці наших періодичних видань з Центром, за наявності їх бажання взяти участь у проекті "Online-періодика", поки НАН України не має власного ресурсу для створення належних умов розповсюдження електронних версій та підтримки належного рівня інформатизації. Посередником тут могла би виступити також "Укрінформнаука" як передплатна агенція, на яку покладене завдання розповсюдження академічної періодики. Просто, окрім паперових версій відповідно до кількості заявок на передплату, "Укрінформнаука" могла би передплачувати й електронні версії відповідно до угод з установою-видавцем. Для наукових періодичних видань, які видає чи тиражує ВД "Академперіодика" НАН України, можливе врахування у згаданих вище щорічних договорах пункту щодо передання електронних версій на умовах передплати від установи-видавця до "Укрінформнауки" з метою подальшого розповсюдження.

Дякуємо представникам редакцій, які були присутні на семінарі:

Хоцяновський О. Л. (Проблемы прочности); **Мележик О. О.** (Хімія, фізика і технологія поверхні); **Задорожній О. Г.** (Українська мова); **А. С. Виноградова** (Біотехнологія); **Стронський О. В.** (Оптоелектроніка і напівпровідникова техніка); **Клименко О. В.** (Космічна наука і технологія, Кінематика і фізика небесних тіл); **Калініна Л. І.** (Гидробиологический журнал); **Туроверова Н. В.** (Проблемы управления и информатики); **Стеценко Є. І.** (Український географічний журнал); **Кокот Р. Р.** (Фізико-хімічна механіка матеріалів); **Калмикова Н. Р.** (Мінералогічний журнал); **Зельниченко О. Т.** (Автоматическая сварка, Современная электрометаллургия); **Малієнко О. Т.** (Вісник НАН України); **Колодницький В. М.** (Сверхтвердые материалы); **Шморгун В. В.** (Промышленная теплотехника); **Городиська Г. А.** (Вестник зоологии); **Селіверстова С. М.** (Слово і час); **Татарінова О. О.** (Геоінформатика); **Макаренко І. Л.** (Український фізичний журнал); **Агєєва В. К.** (Энерготехнологии и ресурсосбережение).